

Autor: WILLIAM SHAKESPEARE
Název díla: ZKROCENÍ ZLÉ ŽENY

Autor:

William Shakespeare (23. 4. 1564 Stratford nad Avonou – 23. 4. 1616)

- anglický dramatik a spisovatel
- syn rukavičkáře
- vystudoval gymnázium (King Edward VI Grammar School)
- v 18 letech se oženil o osm let starší ženou Annou Hathawayovou (26 let)
- měli tři děti, nejprve Sussanu, a potom dvojčata Judithu a Hamneta
- po narození dvojčat byl Shakespeare spatřen naposledy na křtu dětí, pak na 7 let zmizel
- před rokem 1592 se Shakespeare připojil ke kočovným divadelníkům
- roku 1592 hrál v různých londýnských divadelních společnostech
- stal se také spolunajitelem divadla
- Shakespeare psal poezii pod ochranou hraběte Southamptonského
- po jednoleté morové epidemii roku 1594 se stal členem nové divadelní společnosti Služebníci lorda komořího (Lord Chamberlain`s Men), kde působil jako herec a dramatik
- v roce 1599 se společnost Lorda Chamberlain`s Men přemístila do divadla Globe a Shakespeare se stal vlastníkem jedné jeho desetiny
- díky tomu byl výrazně lépe zajištěn - dostával za hru asi 6 liber
- když roku 1613 Divadlo Globe vyhořelo, přesunula se společnost do divadla Blackfriars
- pro Shakespeara končí dramatická tvorba a zanedlouho se vrací za manželkou a dcerami do svého rodiště, kde zůstane až do své smrti
- Shakespeare umírá 23. 4. 1616 (v den svých narozenin)

● **zařazení autora do uměleckého směru**

- představitel renesance, žil na přelomu 16. a 17. století
- renesance = znovuzrození (antiky), obrození
- pojem renesance je francouzský překlad užitý francouzským historikem Julesem Micheletem
- 14.-16. století
- zrod v severní Itálii na konci 13. století, šířila se dál (Anglie, Španělsko, Německo, Francie,...)
- v italských městech se rozvíjel obchod, vytvořila se skupina bohatých obchodníků a bankéřů – podporovali umělce, studia = mecenáši
- mnoho přírodních a astronomických objevů (Koperník, Galilei, Bruno) – tyto objevy otřáslы církví
- vzrostla důvěra v lidský rozum, ve vědu – člověk zjistil, že církev nemá vždy pravdu
- objev knihtisku – Johannes Gutenberg → knihy se šíří rychleji
- inspiračním vzorem je antická kultura

Související pojmy:

renesance – etapa ve vývoji lidské společnosti

humanismus – životní program, ideový proud, jedna ze složek renesance

● **určení století, v němž autor tvořil**

přelom 16. a 17. století

● **určení dalších autorů stejného um. směru**

Anglie:

Geoffrey Chaucer (1340–1400)

- první velký anglický básník
- diplomat v královských službách – cestoval do Florencie, kde se setkal s Boccacciem a Petrarcou

Canterburské povídky – 24 veršovaných i prozaických povídek

Itálie:

Dante Alighieri (1265–1321)

- z Florencie, proti papeži – 20 let ve vyhnanství

Božská komedie – psáno 15 let ve vyhnanství, duchovní epos, vyjádření lásky k Beatrici

Francesco Petrarca (1304–1374)

- z Florencie, ve vyhnanství – studoval práva v Avignonu

- kněz, platonická láska se šlechticnou Laurou

Sonety Lauře (Zpěvník) – dvě části (za života Laury, po její smrti)

- 366 milostných básní, většina formou sonetu

Giovanni Boccaccio (1313–1375)

- tvrdé dětství – přísný otec, macecha

- vystudoval práva, hodně cestoval

- psal od mládí, příběhy s milostnou tematikou

Dekameron – soubor 100 novel, „kniha krve a rozkoše“

Francie:

Francois Villon (1431–1463)

- žil bohémským životem – tulák, rváč, zloděj, pokládán za prvního prokletého básníka

Odkaz (Malý testament) – sbírka ironických a satirických básní

Závěť (Velký testament) – rozmanité básně: nábožné, dvorské, „bláznivé“ – vše z prostředí podsvětí

- zamyšlení nad osudem, zároveň výsměch sobě i jiným

Francois Rabelaise (1494–1553)

- spisovatel a lékař

- nejprve byl knězem, poté studoval medicínu a stal se lékařem – také studoval filozofii, archeologii a přírodní vědy

Gargantua a Pantagruel – pětidílný román, inspirace lidovou četbou o životě obrů

Španělsko:

Miguel de Cervantes Saavedra (1547–1616)

- prozaik, dramatik, básník, vrcholný autor zlatého věku španělského písemnictví

- smutný život – z rodiny zchudlého šlechtice, neměli na vzdělání

- v bitvě přišel o levou ruku, později v zajetí a 5 let otrokem v Alžíru, po návratu se oženil

Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha – dvoudílný román (1605, 1615)

- satira na rytířské romány

Lope de Vega (1562–1635)

- divadelní teoretik, nejvýznamnější dramatik zlatého věku – napsal přes 1800 her (zachovalo se jich asi 500)

- idol Španělů

Fuente Ovejuna (Ovčí pramen) – vrcholné drama, námět z národních dějin

● **názvy (případně obsahy) dalších autorových děl**

- díla rozdělujeme do dvou období, předělem je rok 1600

I. období – píše hlavně veselohry, historické hry (z anglických dějin a starověkých dějin)

komedie: *Zkrocení zlé ženy*, *Sen noci svatojánské*, *Kupec benátský*, *Mnoho povyku pro nic*,

Veselé paničky windsorské, *Jak se vám líbí*, *Večer tříkrálový*

- ve většině her je hlavní hrdinkou energická žena, protipól středověké ženy-světičky

historické hry: *Jindřich IV.*, *Jindřich V.*, *Jindřich VI.*, *Richard II.*, *Richard III.*, *Julius Caesar*

tragédie: *Romeo a Julie* (1595) – předjímá následující tvůrčí období

II. období – zřetelný obrat, optimismus vyprchává, hry jsou pesimističtější

tragédie: *Hamlet*, *Othello*, *Macbeth*, *Král Lear*, *Antonius a Kleopatra*

Sonety – sbírka 154 sonetů (znělek), část oslavuje přítele, část dámu černé pleti

Charakteristika uměleckého textu jako celku:

- **literární druh**

drama

- **literární žánr**

komedie

- **literární forma**

drama (5 dějství)

- **dominantní slohový postup**

vyprávěcí

- **typ vypravěče**

repliky - přímá řeč postav

- **vysvětlení názvu díla**

Zkrocení zlé ženy – Hádavou, uštěpačnou a prudkou Kateřinu si nikdo nechce vzít, je potřeba ji nejprve změnit = zkrotit.

- **posouzení aktuálnosti díla**

Touha muže ovládat ženu a naopak touha ženy nenechat se ovládat mužem je stále aktuální.

- **určení místa a času textu**

místo: Padova, Petrucciův dům na venkově (Itálie)

čas: neurčený, pravděpodobně autorova současnost – konec 16. století

- **stručné nastínění děje**

Předehra

Lord spatří spícího Vykuka a vymyslí potměšilý žertík – přenesou ho na zámek a až se vzbudí, všichni na něj budou hrát, že je šlechtic. Herci, kteří právě přišli do kraje, se chopí rolí. Vykuk je překvapený, ale brzy své postavení přijímá.

I

Lucenzio a jeho sluha Tranio dorazili do Lombardska. Vyslechli hovor Baptisty Minola s nápadníky Gremiem a Hortensiem, že nedovolí sňatek své mladší dcery Blanky, dokud se neprovdá starší Kateřina. Ta je však učiněná dračice a nikdo ji nechce. Zatím hodlá nechat dívky vzdělávat soukromými učiteli. Gremio a Lucenzio se rozhodnout najít Kateřině ženicha. Lucenzio se do Blanky také zamiloval a vymyslel plán – vymění se se svým sluhou, ten bude přijímat hosty a hrát pána, zatímco on se nechá najmout jako učitel Blanky a bude jí nablízku. Vše z balkónu pozoruje Vykuk a jeho žena-páže (→ celý příběh je divadlem pro Vykuka). Do Padovy přijel Petruccio se svým sluhou Grumiem, aby navštívil přítele Hortensia a dobře se oženil. Hortensio mu hned poví o „ježatě“ Kateřině a chce po Petrucciovi, aby ho v domě uvedl jako učitele hudby pro Blanku.

II

Ráno přicházejí do Minolova domu všichni nápadníci. Petruccio přednese svou prosbu o Kateřininu ruku a doporučí Hortenzia jako učitele matematiky a hudby. Gremio zase doporučuje Lucenzia jako učitele jazyků. Hortenzio se za chvíli vrací s rozbitou hlavou, Kateřina o něj rozbila loutnu. Petruccio se však nevzdává a jedná s Kateřinou po svém – nazývá ji Kačenko, je na ni hodný a nenechá se vyprovokovat jejími jedovatými poznámkami. Před ostatními řekne, že je Kateřina v soukromí úplně jiná a odjede s tím, že bude v neděli svatba. Gremio a Tranio se trumfují majetkem, který mohou poskytnout Blance. Baptista rozhodne, že si vezme bohatšího, Trania vydávajícího se za Lucenzia.

III

Hortensio a Lucenzio vyučují Blanku a mohou se přetrhout, aby ji získali. Nastal den Petrucciovy a Kateřininy svatby, ale Petruccio nepřichází. Kateřina je ponížena. Když konečně dorazí, je schválně oblečený jako vandrák a aniž by se převlékl, běží do kostela. Gremio přináší zprávy o obřadu – Petruccio se choval hrubě, urazil kněze a klel. Ihned po svatbě zase odjíždí a nepřesvědčí ho ani prosba Kateřiny.

IV

Grumio a Curzio, sluhové pana Petruccia, čekají na venkově na příjezd novomanželů. Grumio zatím Curziovi líčí, jak se Petruccio ke Kateřině chová. Manželé přijíždějí, Petruccio na každého křičí, nic mu není vhod, odmítne večeři a zakáže jíst i Kateřině. Chce ji týrat hladem a nedostatkem spánku, aby zkrotla. Hortensio vidí, že Blanka miluje Lucenzia, a tak se jí dobrovolně vzdal. Hodlá se oženit s vdovou, která o něj stojí. Petruccio dál moří Kateřinu hladem a navíc přímo před jejíma očima zničí šaty, které nechal ušít a na které se těšila. Kateřina je však stále zpupná. Lucenzio a Tranio zatím sehnali muže, který předstírá Lucenziova otce a potvrzuje panu Minolovi, že je velmi bohatý. Petruccio a Kateřina jedou do Padovy, přičemž Petruccio se chce několikrát vrátit, dokud Kateřina neodpoví tak, jak on si přeje. Kateřina brzy pochopí, že když nebude poslušná, domů se nepodívá. Na cestě potkávají Vincenzia, skutečného Lucenziova otce, a všichni společně cestují do Padovy.

V

Družina dorazila k Lucenziovu domu a skutečný a najatý Vincenzio se dohadují, kdo je Lucenziův otec. Během hádky vyjde najevo, že se Tranio a Lucenzio vyměnili. Mezitím se Lucenzio oženil s Blankou a Kateřina pochopila, že nemá odporovat svému muži. U Lucenzia se koná hostina, kde se scházejí tři páry – Petruccio a Kateřina, Lucenzio a Blanka, Hortensio a vdova. Když ženy odejdou, muži se vsadí o sto zlatých, či žena přijde na zavolání první zpátky. Vyhraje Petruccio a za to, že Kateřinu zkrotil, dostává od jejího otce dvacet tisíc navíc. Kateřina nakonec vysvětlí ženám, že správná manželka má svému muži sloužit a plnit všechna jeho přání.

- **určení smyslu díla**

Autor ukazuje, že manželství je hra, ve které se oba manželé chovají tak, jak chce druhý.

- **pravděpodobný adresát**

Kdokoli se smyslem pro humor, koho neurazí podřízená funkce ženy.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla**

Hra je druhá z autorových her, vznikla v roce 1594. Je to jedna z jeho nejúspěšnějších komedií.

- **tematicky podobné dílo**

Jane Austenová – Pýcha a předsudek: cílem díla je uzavření sňatků, ženy jsou v podřízeném vztahu k muži

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací**

Existuje několik filmových i divadelních zpracování. V některých úpravách se upouští od úvodní předehry, tj. nehraje se divadlo na divadle.

Úryvek k rozboru

KATEŘINA: Když jste tak pohnut, pohněte se zas,
a hybaj, pohyblivý svršku jeden!
Jste dřevo, to je vidět.

PETRUCCIO: Jaké?

KATEŘINA: Truhlík.

PETRUCCIO: Výborně! Sedněte si na mne!

KATEŘINA: Osli
jsou, aby nosili.

PETRUCCIO: A ženské teprv
jsou, aby nosily.

KATEŘINA: Co mne se týče,
já takovouhle verbež nenesím.

PETRUCCIO: Nic, Katuško, se neboj! Nadlehčím se.
Jsi ještě mladinká a křehounká –

KATEŘINA: – a chrapoun jako vy mě nepolapí.
Leč ruku zato mám už pádnou dost.

Charakteristika úryvku z uměleckého textu:

- **atmosféra úryvku**

škádlivá, kousavá – Kateřina hbitě vrací Petrucciovi odpovědi tak, aby ukázala, že o něj nestojí a nechce se vdávat.

- **počet postav**

2 – Kateřina a Petruccio

- **charakteristika vystupujících postav (přímá, nepřímá)**

Kateřina – hlavní hrdinka hry, zpočátku je hádavá, protivná, nepřístupná, zpupná, nenechá si nic líbit, postupem času pochopí, že se musí manželovi podvolit a stane se krotkou, hodnou, milou.

Petruccio – tvrdohlavý muž, který se chce oženit pro peníze, a proto je mu jedno, kterou ženu si vezme; odhodlaný zkrotit Kateřinu

- **charakteristika dalších postav**

Blanka – krásná, něžná, hodná, zamilovaná do Lucenzia

Lucenzio – miluje Blanku, bojuje s jinými nápadníky, vydává se za sluhu

Baptista Minola – otec Blanky a Kateřiny, bohatý, jeho cílem je získat movité ženichy

- **vztahy mezi postavami**

Blanka + Lucrezio – milují se

Kateřina + Petruccio – vzali se kvůli penězům, šlo o sázku

Kateřina + Blanka – sestry

Baptista + Kateřina, Blanka – otec s dcerami

- **zařazení úryvku do kontextu celého díla**

Úryvek je ze druhého obrazu, kdy spolu Petruccio a Kateřina poprvé hovoří.

- **použití jazykové prostředky**

- v úryvku je použit blankvers (druh rýmu), některé pasáže hry jsou psány prózou

- zpočátku mluví Kateřina hrubě a Petruccio slušně, v dalších obrazech se jejich projev obrátí
jazyková hra s významy - *Když jste tak pohnut, pohněte se zas, truhlík*

metafora – *jste dřevo, osli jsou, aby nosili*

hovorový výraz – *ženské*

urážky – *truhlík, osli, verbež, chrapoun*

zdrobnělina – *Katuško, mladinká, křehounká*